

regulation of mechanism of labor safety institute.

There is the analysis of the concept and essence of the mechanism of legal regulation of labor safety institute and the modern state of regulation of labor safety institute, and suggestions of possible ways to improve it are given.

The author gave the definition of the mechanism of legal regulation of labor safety institute as a system of legal means by which legal regulation of social relations in formation, application and protection of adequate, safe and favorable conditions of work aimed at preserving life, health and disability rights in the workplace is carried out.

The author highlighted elements of the mechanism of legal regulation of labor safety institute: a mechanism for implementation (mediates exercise of the rights to adequate and safe working conditions), the mechanism of protection (mediates ensuring of lawful conduct and prevention violations in labor safety) and the mechanism of protection rights (mediates restoration of violated rights in labor safety and bringing to justice those guilty of such violations).

An attention is paid to the multiplicity of regulations in labor safety, which can result and eads to inconsistencies and contradictions in the legal regulation of labor relations. The need to bring these acts into line with each other is emphasized.

The author considers the effect of regulations on labor safety under range of individuals. He proposed to consolidate the applicability of the rules on labor safety also to persons who are parties in civil contracts, when they perform work, especially in cases where such work is carried out on the premises or organization and with facilities provided to the executor by such enterprise or organization.

Keywords: *mechanism of legal regulation, labor safety, safe work conditions.*

Надійшла до редакції 31.05.2013

М.М. Чабаненко

кандидат юридичних наук, доцент
(*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*)

УДК 349.42

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АГРАРНО-ПРАВОВОЇ СИСТЕМОЛОГІЇ

Надано авторське визначення поняття системи аграрного права. Розглянуто питання системоутворюючих чинників системи аграрного права, виділення загальної частини аграрного права, характерних рис норм аграрного права.

Ключові слова: *система аграрного права, інститут аграрного права, норма аграрного права, предмет аграрного права, метод аграрного права, загальна частина аграрного права.*

Постановка проблеми. Питання системи аграрного права не можна віднести до достатньо розроблених у вітчизняній аграрно-правовій науці. Деякі аспекти аграрно-правової системології, звичайно, розглядалися у наукових працях, однак не в якості самостійного предмета дослідження, а в аспекті дослідження предмета аграрного права, його неоднорідності та структурованості. А між тим питання системи галузі права завжди було центральним елементом доктрини будь-якої конкретно-галузевої юридичної науки. Наукова розробка питань системи аграрного права додасть цілі-

сності та завершеності вітчизняній аграрно-правовій доктрині, дозволить по-новому поглянути на класичні питання теорії аграрного права – предмет, методи, правовідносини, принципи, джерела тощо. Крім того, на її основі можливе формулювання практично орієнтованих пропозицій щодо удосконалення правового регулювання аграрних відносин.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Серед вітчизняних наукових праць поки що відсутні такі, що цілком присвячені питанням системи аграрного права. Питання системи аграрного права розглядалися побіжно у низці наукових та навчальних видань. Тут слід назвати таких вчених, як В.П. Жушман, М.І. Козирь, В.М. Корнієнко, М.І. Палладіна, А.М. Статівка, Н.І. Титова, В.З. Янчук та ін.

Метою статті є виявлення основних напрямків наукового опрацювання теоретичних питань системи аграрного права та початковий аналіз деяких із них.

Виклад основного матеріалу. Відправною точкою в нашому дослідженні, безперечно, мають стати питання сутності системи аграрного права, її суттєвих ознак та особливих рис. Все це має бути охоплено і виражено такою формою руху та існування наукової думки, як поняття. В сучасній літературі з аграрного права подається доволі усталене визначення поняття системи аграрного права, яке, однак, на жаль, все ще далеке від ідеального.

В.З. Янчук визначає систему (структуру) аграрного права як галузі права таким чином: «це науково обґрунтоване, логічно послідовне розміщення аграрно-правових інститутів, нормами яких регулюються аграрні суспільні відносини суб'єктів аграрного підприємництва всіх форм власності й форм господарювання, їх представницьких органів управління, а також селянських (фермерських) господарств, приватних підсобних домашніх господарств членів колективних сільськогосподарських підприємств, найманих сільськогосподарських працівників та інших громадян, які проживають у сільській місцевості [2, с. 22].

В.П. Жушман зазначає, що система аграрного права являє собою сукупність логічно і послідовно розміщеного нормативного матеріалу за правовими інститутами, норми яких у комплексі закріплюють основні принципи, форми і порядок сільськогосподарської діяльності юридичних і фізичних осіб, регулюють відносини, що виникають між ними, між ними і державою у процесі обробітку землі, виробництва, переробки і реалізації продукції сільського господарства [1, с. 14; 5, с. 7].

М.І. Палладіна зазначає, що аграрне право, як і будь-яка інша галузь права, являє собою систему взаємозв'язаних правових інститутів (субінститутів), сукупність правових норм яких призначена для правового регулювання відносно однорідних відносин (груп відносин), що мають свою специфіку [4, с. 10].

Із цих визначень випливають такі ознаки системи аграрного права: 1) основною структурною частиною системи аграрного права є інститут аграрного права, а елементарною – норма аграрного права. На цій ознаці зупиняє увагу Н.І. Титова, яка зазначає, що «сьогодні аграрне право України – це комплексна, інтегрована й спеціалізована галузь права, яка історично

склалася і являє собою повноцінну систему аграрно-правових інститутів. Саме їх наявність як головної внутрішньогалузевої сукупності норм правової спільності є підтвердженням існування окремої самостійної галузі права. Система галузі права – це закономірно послідовна, повна і внутрішньо узгоджена сукупність складових, основу якої становить правовий інститут» [3, с. 15–16]; 2) інститути аграрного права перебувають між собою у системній взаємодії, упорядкованості, яка характеризується такими рисами: наукова обґрунтованість, логічність, послідовність, внутрішня узгодженість; 3) норми та інститути ідентифікуються як аграрно-правові за ознакою регулювання ними відносин, що належать до предмета аграрного права. Досить стисло подає визначення системи аграрного права Ю.М. Крупка: «система аграрного права – це сукупність взаємопов'язаних, розміщених у певній логічній послідовності норм і правових інститутів, які регулюють аграрні правовідносини суб'єктів аграрного господарювання» [7, с. 17].

Втім, усталені визначення системи аграрного права не позбавлені певних спірних положень.

По-перше, не достатньо виваженим видається розкриття сутності системи галузі права через категорію «розміщення» (норм, інститутів, нормативного матеріалу). «Розміщення» зазвичай характеризують як «послідовне», «у певній послідовності», «обґрунтоване». Такий підхід є занадто механістичним, створює хибне уявлення про систему права як про щось матеріальне, фізичне. Про «розміщення» варто було б вести мову при характеристиці юридико-технічних особливостей системи *аграрного законодавства*, яка дійсно характеризується певним розподілом (розміщенням) нормативного матеріалу, який виражається у формалізації тих чи інших норм аграрного права у тих чи інших джерелах цієї галузі, у юридико-технічних особливостях організації зв'язків між текстуальними формами виразу норм аграрного права. Через вказівку на «розміщення» або «будову» доцільніше розкривати категорію формальної структури галузі права.

По-друге, цитовані вище визначення надто переобтяжені розгорнутими вказівками на предмет аграрного права.

По-третє, деякі суттєві ознаки в зазначених визначеннях не наводяться.

Слід розпочати з усталеного визначення системи як одного із ключових філософсько-методологічних понять. Систему розуміють як сукупність елементів, що знаходяться у відносинах та зв'язках один з одним, яка утворює певну цілісність, єдність [8, с. 552].

Первинним елементом системи права є норма права. Норми права перебувають одна з одною у різноманітного роду зв'язках. Найочевиднішим є передусім предметний зв'язок норм права: певна сукупність норм права регулює певне відособлене коло суспільних відносин (мають спільний предмет правового регулювання). Перш за все за ознакою цього зв'язку і виокремлюються нормативні масиви різного ступеня загальності – інститути, субінститути, надінститути, підгалузі, галузі права¹, між якими також спостерігаються системні зв'язки. Звичайно, предметний тип зв'язку – не

¹ Звичайно, галузі права, а подекуди і підгалузі характеризуються і особливим методом правового регулювання.

єдиний, який характеризує системність права. Між нормами права можуть існувати і більш складні зв'язки: функціонально-службовий зв'язок (відношення) матеріальних та процесуальних (процедурних) норм, алгоритмічний зв'язок норм права, які в сукупності регулюють низку відносин, що розвиваються за типовою схемою (алгоритмом) (характерний для процедурних і процесуальних норм), родо-видовий зв'язок (характеризує тип зв'язку загальних та спеціальних норм), ієрархічний зв'язок (зв'язок норм різної юридичної сили), бланкетний зв'язок тощо.

Дослідження типів відносин, зв'язків між елементами системи аграрного права, виявлення особливостей таких зв'язків у межах цієї галузі вбачається доволі перспективним напрямком розробки теорії системи аграрного права.

Для характеристики системи аграрного права важливим є той факт, що аграрні відносини регулюються не лише самостійними нормами власне аграрного права, але і нормами інших галузей права [15, с. 373]. Тому для системи аграрного права зв'язки із нормами інших галузей мають не лише зовнішній, але і внутрішньосистемний характер.

Таким чином, доцільніше поняття системи аграрного права визначати як об'єктивно зумовлену системою аграрних відносин цілісну та узгоджену сукупність норм аграрного права, в тому числі норм подвійної галузевої належності, які регулюють аграрні відносини та перебувають у предметних та інших зв'язках між собою на рівні окремих норм права або нормативних масивів.

Крім того, найбільш актуальними, на нашу думку, є такі питання теорії системи аграрного права: системоутворюючі та структуруючі чинники цієї системи; місце принципів у системі аграрного права; наявність та роль провідних елементів цієї системи, наявність у цій системі елементів вищого, ніж правовий інститут, порядку; характерні риси елементів такої системи.

Традиційно до системоутворюючих та структуруючих чинників галузі права відносять предмет і метод правового регулювання, трохи рідше – систему законодавства. Щодо аграрного права вказують також на врахування специфіки та особливостей сільськогосподарської діяльності [6, с. 38].

Аналіз переліку основних елементів (інститутів) системи аграрного права дозволяє зробити висновок, що їх виділення відбувається передусім із урахуванням предмета аграрного права. Вчення про комплексність предмета аграрного права повною мірою відображається у вченні про елементи цієї галузі. Виділяючи основні елементи предмета аграрного права – земельні, майнові, трудові, організаційно-управлінські відносини – аграрно-правова наука за аналогічним принципом виділяє і відповідні інститути аграрного права – правовий режим земель, що використовуються у сільськогосподарській діяльності, правовий режим майна сільськогосподарських підприємств, правове регулювання трудових відносин у сільському господарстві.

Виникає питання про роль метода як системоутворюючого та структуруючого чинника системи аграрного права. Йдеться передусім про поділ права на публічне і приватне. Класичні галузі права, як правило, можна, хоч і з певною мірою умовності, віднести до приватного або публічного

права. Однак цього не можна зробити щодо аграрного права, передусім через комплексний характер цієї галузі, на що звертає увагу М.І. Палладіна. Самі класичні галузі права, з якими аграрне право поділяє предмет правового регулювання, відносяться і до приватного права (цивільне право), і до публічного (адміністративне, фінансове право), і до галузей змішаного характеру (земельне, господарське, трудове право). Тому варто зазначити, що, по-перше, аграрне право як цілісне правове утворення не може бути віднесене до приватного або публічного права; аграрне право має змішаний характер, що є наслідком його комплексності і полягає в тому, що окремі інститути аграрного права наслідують характеристики материнських галузей і можуть бути умовно віднесені до приватно-правових (правовий статус суб'єктів господарювання), публічно-правових (державне регулювання сільського господарства) або ж змішаних (правове регулювання земельних та інших природо-ресурсних відносин).

Таким чином, у системі аграрного права можна, хоча і досить умовно, виділити приватно-правову та публічно-правову підсистеми, а також нормативні масиви змішаного характеру.

Не можна погодитися із думкою про віднесення системи аграрного законодавства до системоутворюючих чинників аграрного права. Слід пам'ятати, що право (норми права) і джерела (форми) права співвідносяться як зміст та форма; законодавство є лише зовнішньою формою вираження та закріплення норм права. А тому правильніше буде зазначити, що система аграрного права та її внутрішня будова визначають систему аграрного законодавства та внутрішню будову останньої; що система аграрного законодавства лише певною мірою віддзеркалює систему аграрного права.

Подекуди зазначається, що система аграрного права значною мірою зумовлена принципами права [3, с.15–16]. На нашу думку, принципи права слід вважати, скоріше: а) елементами самої системи права – у випадку, якщо відповідні принципи знаходять своє вираження та закріплення у джерелах права та мають регулятивний ефект; б) положеннями високого ступеня узагальнення, які відображають основні риси, спрямованість, характер, сутність галузі права – у випадках, коли принципи шляхом доктринального аналізу та тлумачення виводяться із достатньо значної кількості норм права. Тому слід, скоріше, вести мову про те, що принципи, сприймаючись правотворцем як певні керівні засади, ідеї, положення галузі, враховуються у процесі нормотворчості, впливають на розвиток галузі. Однак саме на систему права та її внутрішню будову принципи права, на нашу думку, безпосереднього впливу не мають.

Система значної кількості галузей права (наприклад, кримінального, цивільного, господарського, трудового права, процесуальних галузей права тощо) характеризується наявністю загальної та особливої частини. До норм загальної частини відносять такі, дія яких поширюється на всі або переважну більшість відносин, що складають предмет відповідної галузі права. Характерним елементом загальної частини системи галузі права є нормативні галузеві принципи галузі. Норми та інститути загальної частини регулюють певні, досить відокремлені групи суспільних відносин і ма-

ють менший ступінь загальності.

Що ж стосується аграрного права, то в системі цієї галузі ще не викристалізувалася достатньо чітка загальна частина. Це пов'язане, передусім, із низьким рівнем кодифікованості аграрного законодавства. Відсутні як кодекс законів у сфері аграрних відносин, так і закони, які мали б загальний характер для всієї галузі аграрних відносин (як, наприклад, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [13], який містить норми, що мають загальний характер для екологічних правовідносин). Більш-менш загальний характер мають нормативні масиви, які регулюють відносини з приводу організації та здійснення аграрної реформи та державної аграрної політики (передусім, Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [12]). Однак слід зазначити, що сукупність цих норм лише в чомусь подібна загальній частині галузі права. Адже вони мають тимчасовий, кон'юнктурний характер, розраховані на конкретні періоди часу. В той же час норми загальної частини галузі права, навпаки, характеризуються підвищеною стабільністю. Певною загальністю характеризуються і норми так званого «статусного» аграрного права, тобто норми, які закріплюють основи правового статусу специфічних суб'єктів аграрного права – фермерських господарств [15], сільськогосподарських кооперативів [14] тощо. Однак і ці норми не утворюють повноцінної загальної частини аграрного права.

Зазначене не означає, що норми аграрного права мають здебільшого казуальний характер та не містять більш-менш загальних приписів. Загальні норми, «загальні частини» нормативних масивів знаходимо не на рівні галузі аграрного права, а на рівні більш дрібних структурних утворень – підгалузей, інститутів. Так, наприклад, нормативні масиви, що мають загальне значення для інституту продовольчої безпеки, містяться в Законі України «Про безпечність та якість харчових продуктів». Це, наприклад, норми-дефініції, норми про основні засади державної політики в галузі тощо.

Крім того – і це головне – роль норм загальної частини аграрного права виконують норми інших галузей права. Це пояснюється комплексністю, спеціалізованістю та інтегрованістю аграрного права; тим, що ця галузь забезпечує спеціальне правове регулювання «традиційних» відносин (земельних, майнових, зобов'язальних, трудових тощо), кваліфікуючою ознакою яких є їх існування та розвиток у сфері аграрного виробництва. Таким чином, поділяючи предмет правового регулювання із класичними галузями права, аграрне право «запозичує» і їх загальні норми, які виконують роль своєрідної інтегрованої «загальної частини» аграрного права. Суто ж аграрно-правові норми, виходячи з самої природи цієї галузі, є спеціальними.

Отже, не доводиться передбачати який-небудь суттєвий розвиток «загальної частини» аграрного права. Нерозвинутість загальногалузевих нормативних масивів аграрного права є закономірним наслідком будови системи права України та місця в ній аграрного права. Навпаки, можна очікувати зменшення кількості та значення загальних норм навіть на рівні інститутів аграрного права. Так, наприклад, останньою редакцією [10] Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [14] із останнього

вилучені норми про принципи діяльності сільськогосподарських кооперативів, низку положень замінено нормами, що відсилають до Закону України «Про кооперацію» [11]. Зазначені зміни покликані узгодити ці два законодавчі акти, усунути колізії їх норм, зміцнити позиції Закону України «Про кооперацію» як основного джерела правового регулювання відносин кооперації [9].

Слід ще раз підкреслити, що зазначені процеси не свідчать про якінебудь негативні тенденції розвитку аграрного права; навпаки, вони підпорядковані вже названим ключовим ознакам галузі – комплексності, спеціалізованості, інтегрованості.

Основними елементами системи аграрного права зазвичай називають норми та інститути. Інститутами аграрного права визнають досить значні нормативні масиви, наприклад: інститут права власності на землю, інститут сільськогосподарської кооперації, інститут фермерського господарства [3, с. 16–17], державне регулювання сільського господарства, правове положення сільськогосподарських підприємств, правовий режим майна сільськогосподарських підприємств, правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств [6, с. 59–60] тощо.

Вбачається, що зазначені правові масиви занадто об'ємні, щоб відносити їх до інститутів права. На нашу думку, при аналізі внутрішньої будови системи аграрного права слід вдаватися і до категорій «підгалузь», «надінститут» та «субінститут». Основою для виділення підгалузей, наприклад, доцільно обрати першорівневу структуру предмета аграрного права, виділивши таким чином такі підгалузі, як аграрне майнове право, аграрне статусне право, аграрне господарське право, правовий режим земель в аграрній сфері, аграрне трудове право та інші. Звичайно, питання внутрішньої структури системи аграрного права заслуговує на детальну наукову розробку в межах більш об'ємної наукової праці.

Перспективним напрямом дослідження системи аграрного права є і виявлення окремих характерних особливостей її структурних елементів, передусім норм аграрного права.

Слід вказати на такі особливості норм аграрного права:

1) спеціальний характер більшості норм аграрного права, який виявляється в тому, що норми аграрного права співіснують із нормами тих класичних галузей права, з якими вони поділяють спільний предмет правового регулювання, співвідносячись із ними як спеціальні та загальні відповідно. Зазначена особливість на рівні норм права підкреслює специфічний функціональний зв'язок аграрного права із іншими галузями національної системи права. Її слід особливо враховувати у таких практичних сферах юридичної діяльності, як правотворчість та правозастосування. Правотворцями необхідно враховувати можливість конкуренції спеціальних норм аграрного права та загальних норм класичних галузей, якомога більш чітко розмежовувати сфери та предмет їх правового регулювання. При правозастосуванні необхідно правильно кваліфікувати суспільні відносини та в умовах конкуренції загальних та спеціальних норм обґрунтовано обирати ту, що підлягає застосуванню до відповідних суспільних відносин.

Такий тісний зв'язок норм аграрного права та норм інших галузей права призводить до відсутності чіткого розмежування нормативного матеріалу між галузями, внаслідок чого норми аграрного права набувають «подвійну галузеву належність».

2) значна міра зумовленості змісту норм аграрного права, з одного боку, закономірностями аграрного виробництва (що зумовлює їх відносну стабільність), а з іншого боку – державною політикою в аграрній сфері (що, навпаки, зумовлює їх динамізм);

3) значна питома вага тимчасових та кон'юнктурно зумовлених норм. Прикладом перших є практично всі норми, що опосередковують аграрну реформу, другої – норми, що регулюють відносини у сфері державної аграрної політики, державної підтримки сільського господарства тощо;

4) переважання норм яскраво вираженого регулятивного характеру за практично повної відсутності охоронних норм. Це пояснюється тим, що правопорядок і законність у сферах аграрних відносин забезпечуються не внутрішньогалузевими заходами правового примусу, а заходами примусу відповідних суміжних класичних галузей права (цивільного, господарського, трудового тощо), а також загальноохоронних галузей національного права – кримінального та адміністративно-деліктного;

5) досить помірні кількість процедурних норм, що пояснюється передусім тим, що суто юридичні процедурні відносини рідко зазнають впливу специфіки сільськогосподарського виробництва та суміжних видів діяльності, а тому спеціального правового регулювання в аграрній сфері не потребують.

Висновки. Систему аграрного права пропонуємо визначати як об'єктивно зумовлену системою аграрних відносин цілісну та узгоджену сукупність норм аграрного права, в тому числі норм подвійної галузевої належності, які регулюють аграрні відносини та перебувають у предметних та інших зв'язках між собою на рівні окремих норм права або нормативних масивів.

У межах цієї наукової статті нами зроблено стислий огляд найбільш перспективних напрямків наукової розробки теорії системи аграрного права. Кожне із порушених в ній питань може стати предметом самостійних наукових праць.

До системоутворюючих чинників аграрного права слід передусім відносити предмет та метод аграрного права. У системі аграрного права можна, хоча і досить умовно, виділити приватно-правову та публічно-правову підсистеми, а також нормативні масиви змішаного характеру. Власна, внутрішньогалузева загальна частина галузі аграрного права є слаборозвинутою; роль норм загальної частини аграрного права виконують норми інших галузей права. При аналізі внутрішньої будови системи аграрного права слід вдаватися і до категорій «підгалузь», «надінститут» та «субінститут».

Бібліографічні посилання

1. Аграрне право : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.П. Жушман, В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко та ін. ; за ред. В.П. Жушмана та А.М. Статівки. – Х., 2010.

2. Аграрне право України / за ред. Янчука В.З. – К., 1996.

3. Аграрне право України : підручник / за ред. О.О. Погрібного. – К., 2006.
4. Аграрное право : учебник / С.А. Боголюбов, М.М. Бринчук, Н.О. Ведышева [и др.]; отв ред М.И. Палладина, Н.Г. Жаворонкова. – М., 2012.
5. *Жушман В.П.* Аграрне право та законодавство України. (В питаннях та відповідях) : навчально-практ. посібник. – 4-те вид. – Х., 2008.
6. *Козырь М.И.* Аграрное право России: проблемы становления и развития. – М., 2003.
7. *Крупка Ю.М.* Аграрне право України : навч. посіб. для дистанційного навчання / за наук. ред. Н.Р. Малишевої. – К., 2006.
8. Новая философская энциклопедия : в 4 т. – М., 2010. – Т. III.
9. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=44407&pf35401=233402>.
10. Про внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» : Закон України від 20.11.2012 № 5495-VI // Офіційний вісник України. – 2013. – № 5. – Ст. 148.
11. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 № 1087-IV // ВВР України. – 2004. – № 5. – Ст. 35.
12. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005 № 2982-IV // ВВР України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.
13. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII // ВВР України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
14. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17.07.1997 № 469/97-ВР // ВВР України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.
15. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 № 973-IV // ВВР України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.
16. *Семчик В.І.* Аграрне право як галузь права // Правова держава. – 2010. – № 21. – С. 371–379.

Чабаненко Н. Н. **Актуальные вопросы аграрно-правовой системологии.** Дано авторское определение понятия системы аграрного права. Рассмотрены вопросы системобразующих факторов системы аграрного права, выделения общей части аграрного права, характерных черт норм аграрного права.

Ключевые слова: *система аграрного права, институт аграрного права, норма аграрного права, предмет аграрного права, метод аграрного права, общая часть аграрного права.*

Chabanenko M. M. **Current issues of agrarian-legal systemology.** The article is about topical issues of the doctrine of the agrarian law system. The author highlighted generally accepted in the science of agrarian law the signs of the agrarian law system. The abovementioned signs are subjects of critical analysis. In particular, it concerns the irrelevance of disclosure of the essence of the system of the branch of law through the category of "placement" (norms, institutions, regulatory material). Definitely more a sign of agrarian law, namely, that for agrarian law relationships with norms of other branches have not only external, but also interconnect nature.

There is the definition of agrarian law as objectively conditioned system of agrarian relations coherent and coordinated set of standards - term agrarian law, including the rules of double brach belonging, regulating agrarian relations and are subject and other relations between them in the level of separate legal norms or regulatory areas.

The issue of the backbone factors of the system agrarian law, in particular object and methods of legal regulation are examined. The author determined that in the system of agrarian law one can distinguish private-legal and public-legal subsystems and regulations arrays of mixed character. He refuted by referring to the law of the agricultural backbone of factors agrarian law. He substantiated indirectly - through the process of law-making - the impact of the principles of agrarian law on the system of agrarian law and its internal structure.

The author concludes that in this branch system there is no sufficiently clear general part. It is noted, however, that the total time portions regulations arrays are found at the level

of smaller structure entities – sub-branches, institutions of agrarian law. He also notes that other branches of law perform the role of the general rules of the agrarian law.

The features of agrarian law rules (special character, stability and dynamism, highly significant predominance of regulations, a moderate amount of procedural rules etc.).

Keywords: *agrarian law system, agrarian law institute, agrarian law norm, agrarian law object, agrarian law method, agrarian law generalities.*

Надійшла до редакції 04.06.2013

О.А. Амбражей

викладач

К.М. Буряк

студентка

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 346.7 : 338.242

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Висвітлено законодавче забезпечення державної підтримки малого бізнесу, розглянуто перспективи розвитку малого бізнесу, дано характеристику видам та формам державної підтримки малого бізнесу. Зазначено фактори, що негативно впливають на темпи росту малого підприємництва і гальмують його подальший розвиток. Запропоновано шляхи вдосконалення цього сектора як одного з перспективних важелів ринкової економіки.

Ключові слова: *малий бізнес, підприємництво, державна підтримка малого бізнесу, національна економіка.*

Постановка проблеми. Малий бізнес відіграє велику роль у відродженні та розвитку національної економіки, він є необхідною умовою життєвості та вдосконалення системи розвиненої ринкової економіки, де він виступає провідним сектором, що визначає темпи економічного зростання, структуру та якість валового національного продукту.

Інтерес до вивчення проблем і перспектив розвитку малих підприємств, до аналізу тенденцій змін у даному секторі економіки значно посилюється, що пов'язано із змінами у законодавстві, яке регулює дану галузь. Завдяки таким змінам розпочато новий етап розвитку сектора малого бізнесу, через що питання державної підтримки малого підприємництва є актуальним.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Наукові аспекти державної підтримки малого бізнесу, регулювання підприємництва досліджуються протягом багатьох років існування незалежної України науковцями та фахівцями цієї сфери. Сучасними українськими вченими, такими як Колісник Г.М., Михайленко Н.М., Поповенко Н.С., Остапенко Н.В., Цегелик Г. Г., Шевченко А.С., досліджено загальні характеристики функціонування малого бізнесу і особливості його законодавчого регулювання. Проте в сучасних умовах проблема підтримки